

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра історії та археології

Затверджено
на засіданні кафедри історії та археології

Завідувач кафедри

 / Пачев С.І.

(протокол № 10 від 10 лютого 2023 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

(ПЕДАГОГІЧНОЇ)

для здобувачів вищої освіти

Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014.03 Середня Освіта (Історія)
Освітня програма	Історія

Запоріжжя, 2023 р.

Розробники: Шкода Н.А., доц., канд. істор. наук.

Робоча програма виробничої (педагогічної) практики складена відповідно до освітньої програми Історія підготовки першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми

_____

Л.І. Полякова

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Практична підготовка здобувачів вищої освіти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців ступеня вищої освіти «бакалавр» і покликана забезпечити набуття здобувачами вищої освіти практичних професійних навичок та вмінь. Загальні питання організації проведення і підведення підсумків практики здобувачів вищої освіти вирішуються відповідно до Закону України «Про вищу освіту», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», «Положенні про практичну підготовку здобувачів вищої освіти за освітніми ступенями бакалавра і магістра у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького» ухваленого на засіданні Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького від 21.09.2021 року і введено у дію наказом ректора №38/01-05 від 21.09.2021 року.

Педагогічна практика здобувачів вищої освіти спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) ступеня вищої освіти «бакалавр» передбачена навчальним планом у VIII семестрі і проводиться згідно графіка навчального процесу в квітні – травні. Тривалість практики – 6 тижнів.

Дана практика передбачає безпосереднє виконання посадових обов'язків вчителя історії та класного керівника в середній та старшій ланці (5-11 класи) загальноосвітнього навчального закладу. Педагогічна практика на IV курсі завершує практичну підготовку бакалавра.

Базовими школами для педпрактики є базові середні загальноосвітні школи.

За час педагогічної практики здобувачі вищої освіти мають навчитися застосовувати набуті теоретичні знання в процесі своєї практичної роботи на посаді вчителя історії, а також – вихователя дитячого колективу.

1. Метою педагогічної практики є практичне завершення цілісної підготовки здобувачів вищої освіти до майбутньої професії педагога, цілісного виконання функцій вчителя історії України й всесвітньої історії та класного керівника у класах основної школи, проведення систематичної навчально-виховної роботи з учнями; набуття професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час навчальної та виховної роботи в сучасних умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Завданнями педагогічної практики здобувачів вищої освіти IV курсу є подальший розвиток і вдосконалення загально-педагогічних умінь та навичок, набутих у період практики на молодших курсах, формування професійно-педагогічних умінь вчителя історії та класного керівника,

застосування на практиці теоретичних знань з історії України та всесвітньої історії, педагогіки, психології, методики викладання історії.

Основні завдання педагогічної практики базуються на аналізі дисциплін навчального плану і визначають основний перелік професійних компетенцій, оволодіння якими на відповідному етапі практичного навчання буде необхідне для отримання кваліфікації – вчитель історії, тобто, одержання професії.

Завдання педагогічної практики:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань студентів з всесвітньої історії, історії України;
- сформуванню вміння застосовувати набуті знання з психолого-педагогічних дисциплін на практиці;
- опанування студентами-практикантами сучасними технологіями навчання і виховання;
- вироблення у майбутніх вчителів педагогічних умінь і навичок (планування і проведення уроків різних типів, підготовка наочності, проведення консультацій щодо написання рефератів, організація індивідуальної роботи з учнями, проведення виховних заходів);
- набуття навичок роботи класного керівника й умінь самостійно вести виховну роботу;
- формування умінь складати психолого-педагогічну характеристику на учня;
- здобуття навичок самостійної педагогічної діяльності, формування педагогічної свідомості, елементів творчості і професійно значущих якостей особистості;
- розвиток потреби у педагогічній самоосвіті та постійному самовдосконаленні;
- ознайомлення з сучасним станом навчально-виховної роботи в різних типах шкіл;
- підготовка здобувачів вищої освіти до державних іспитів та збір матеріалів до виконання дипломної роботи (для здобувачів вищої освіти, які виконують дипломну роботу бакалавра з методики викладання історії).

2. Перелік програмних компетентностей:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК3 Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

ЗК4 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК5 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6 Навички між особою взаємодії.

ЗК11 Здатність діяти соціально відповідально та громадянськи свідомо.

ФК1 Здатність діагностувати і оцінювати рівень розвитку, досягнень та освітні потреби особистості.

ФК2 Здатність до самостійного розвитку на основі рефлексії результатів власної професійної діяльності.

ФК4 Здатність до організації спільних дій та міжособистісних взаємодій суб'єктів освітнього процесу.

ФК7 Здатність використовувати основні теорії і методології освіти в професійній діяльності.

ФК8 Здатність користуватися інформаційно-комунікативними технологіями.

ФК13 Здатність використовувати комп'ютерні та Інтернет-ресурси і методи для переробки історичних або споріднених даних (використання статистичних, картографічних методів створення баз даних, ін.).

ФК16 Здатність представити результати дослідження у формі звіту у відповідності з основними канонами дисципліни.

ФК17 Знання дидактики історії.

3. Заплановані програмні результати навчання

РН1.Знати і володіти методологіями та проблемами, що відносяться до всіх основних хронологічних періодів історії, від найдавніших часів світу до сучасності, та використовувати їх при викладанні шкільних курсів Історії.

РН2.Формулювати тексти та короткі описи на основі сучасної (оновленої) історичної інформації, для викладання Історії від найдавніших часів світу до сучасності.

РН3.Здатність писати рідною мовою, правильно використовуючи різні типи історіографічної писемності.

РН9.Знання місцевої історії.

РН10.Знання національної історії.

РН12.Знання з всесвітньої історії.

РН15.Здатність використовувати комп'ютерні та Інтернет-ресурси і методи для переробки історичних або споріднених даних (використання статистичних, картографічних методів, створення баз даних).

РН19.Здатність організувати складну історичну інформацію в логічно послідовній формі та чітко доносити її до аудиторії.

РН20.Здатність подати результати дослідження у формі звіту відповідно до основних канонів дисципліни.

4. Бази проходження виробничої практики

№	Назва бази практики	№ договору/угоди, дата укладання	Дата закінчення терміну дії договору/угоди
1	ОНЗ Нововасилівський НВК «Гармонія»	Договір № 8/47-09/2023 від 10	10.02.2024 з автоматичною

Нововасилівської селищної ради Запорізької області	лютого 2023р.	продовженням
--	---------------	--------------

5. Зміст практики

5.1. Опис навчальної/виробничої практики

Найменування показників	Ступінь вищої освіти галузь знань, спеціальність, освітня програма	Характеристика практики
Кредитів: 6 Загальна кількість годин - 180 Тижневих годин - 6	Ступінь вищої освіти - бакалавр Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка Спеціальність – 014.03 Середня Освіта (Історія) Освітня програма - Середня освіта. Історія	Назва практики: виробнича (педагогічна) практика Семестр: 8 Термін проходження практики: 6 тижнів Вид контролю: диференційований залік

Специфікою педагогічної практики є те, що успіх її залежить від багатьох факторів: від організованої та злагодженої роботи деканату, керівника практики, керівників-методистів від педагогічної кафедри, дирекції школи і відповідальних за роботу зі студентами-практикантами вчителів та від самих студентів-практикантів.

5.2. Програма виробничої (педагогічної) практики.

Тема 1. Мета, завдання, зміст виробничої (педагогічної) практики.

Тема 2. Структура історичної освіти на Україні. Програми та підручники з історії України та всесвітньої історії.

Структурні зміни в системі освіти та викладання історичних курсів в незалежній Україні. Вдосконалення системи історичної освіти в загальноосвітніх, професійних школах, ліцєях та гімназіях. Зміна змісту історичних курсів в середній школі.

Навчальний план, його структура та зміст. Зміст нової навчальної програми з історії України та Всесвітньої історії. Формування історичних уявлень, понять та закономірностей суспільного розвитку в курсах історичних дисциплін.

Побудова та завдання курсів історії давнього світу, середніх віків, нової та новітньої історії України та всесвітньої історії. Підручники та навчально-методична література з історичних дисциплін.

Тема 3. Формування історичних знань у учнів середньої школи.

Структура та функції історичних знань. Історичні уявлення як найважливіший компонент в структурі історичних знань. Основні ступені формування історичних знань.

Класифікація історичних фактів. Методичні вимоги до відбору фактів. Характеристика трьох видів уявлень за допомогою наочності, живого слова та цифрового матеріалу.

Методика формування уявлень про історичний час та історичний простір.

Система навчання роботі з загальними, оглядовими та тематичними картами, картами-вкладниками, картами-схемами. Прийоми навчання читанню історичних карт.

Тема 4. Методика формування історичних понять та розкриття закономірностей в процесі навчання історії.

Методика створення системи понятійних знань з історії. Засоби формування суто історичних, загальноісторичних та соціологічних понять. Методика створення структурно-логічних схем з використанням історичних понять в процесі навчання історії.

Процес формування у учнів розуміння історичних закономірностей. Засоби спілкування причинно-наслідкових зв'язків, локальних та часових зв'язків. Закономірність та закон суспільного розвитку. Засоби навчання аналізу та синтезу історичного матеріалу. Засоби порівняння історичних фактів, процесів, явищ. Методика роботи над розвитком логічного мислення учнів. Три рівні розкриття історичних закономірностей.

Тема 5. Методи навчання історії.

Про проблему класифікації методів навчання. Система методів навчання історії: методи вивчення історичних чинників, хронології, локальності історичних подій, формування основних історичних понять, розкриття закономірностей історичного розвитку.

Вплив вікових особливостей учнів на методичну систему навчання. Логічні і психологічні прийоми навчання історії. Основні дидактичні форми навчання історії. Творчий підхід вчителя до вибору методів навчання історії.

Тема 6. Усний виклад на уроці історії.

Інформаційна, логічна і виховна функція усного викладання. Значення усного повідомлення історичного матеріалу. Види усного викладу-розповіді і повідомлення про історичні події; опис і характеристика; пояснення і шкільна лекція. Особливості сюжетної розповіді, співвідношення викладу матеріалу вчителем і підручником. Засоби і прийоми підвищення образності і конкретності викладу. Найважливіші вимоги до усного викладу

навчального матеріалу на уроці історії. Бесіда як діалогічний усний метод навчання історії. Класифікація видів бесіди на уроці історії.

Тема 7. Методи роботи з наочним матеріалом; історичними джерелами і документами.

Функції і значення наочного навчання історії. Види наочних засобів навчання: предметна, образотворча й умовно-графічна. Прийоми роботи з художніми, подійними і топологічними картинами; діаграмами, структурно-логічними схемами, графіками; картами.

Технічні засоби і їхнє застосування в навчанні історії. Методика використання екранної наочності: діаграми і діапозитиви, кінофільм, телепередачі.

Прийоми і методи роботи з різноманітними видами історичних джерел і документів.

Тема 8. Типи уроків історії.

Тип уроку – як форма організації діяльності вчителя й учнів на уроці. Класифікації уроків історії по ланках процесу навчання. Гідності і хиби такої класифікації. Типологія уроків історії по А. А. Вагіну для молодших, середніх і старших класів. Ідея інтенсифікації самостійної роботи учнів у класифікації уроків історії, запропонованої академіком М. В. Нечкіной. Сучасні підходи українських методистів до проблеми класифікації типів уроків історії. Характеристика основних структурних елементів комбінованого типу уроку історії. Основні вимоги, запропоновані до уроку-лекції, уроку-семінару. Методика підготування і проведення уроку повторення й уроку узагальнення. Творчий підхід вчителя до вибору типу уроку історії.

Тема 9. Структурні елементи уроку історії.

Місце і призначення кожного структурного елемента уроку. Логічний взаємозв'язок всіх елементів структури уроку історії. Призначення й утримання “організаційного моменту” уроку. Цілі і задачі опитування. Основні правила проведення опитування. Дискусія як один з ефективних засобів активізації розумової діяльності учнів. Основні правила оцінки відповіді учнів. Основні методи викладу нового матеріалу. Домашнє завдання.

Тема 10. Конспект уроку і методика аналізу уроку.

Цільове призначення конспекту уроку. Методика підготування конспекту практикантом у період педагогічної практики. Форми конспектів уроків по історії. Основні елементи конспекту і види роботи вчителя й учнів на уроці. Методика використання конспекту.

Аналіз уроку як діючий засіб оволодіння педагогічною майстерністю. Методика аналізу уроку. Слушність цільового установаження уроку, глибина утримання і висновків по темі уроку. Діалектична єдність у роботі вчителя й учнів. Рівень самостійної роботи учнів. Доцільність і

слухність використання дидактичного матеріалу. Оцінка педагогічного поведіння вчителя і його мовні майстерності.

Тема 11. Вчитель історії.

Особистість вчителя історії. Фахова майстерність, ерудиція, культура й ідейна переконаність вчителя історії. Взаємодія і вплив особистості вчителя історії на навчання і виховання учнів.

Види діяльності вчителя історії в школі. Основні етапи підготовки вчителя історії до уроку. Самооцінка і аналіз педагогічної діяльності вчителя. Творчий характер проведення уроку історії. Культура мовлення вчителя історії.

Тема 12. Кабінет історії і позакласна робота вчителя історії.

Історичний кабінет і його роль у навчанні, розвитку і вихованні учнів середньої школи. Основне устаткування шкільного кабінету. Організація роботи історичного кабінету.

Задачі позакласної роботи з історії. зв'язок позакласної роботи з навчальним процесом. Основні форми позакласної роботи з історії. Методика організації гурткової роботи, екскурсій, вечорів, вікторин, диспутів.

Зміст роботи

1.Настановча конференція.

Ознайомлення з завданнями та змістом педагогічної практики.

Обговорення змісту та організаційного плану роботи.

2.Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення документації, методикою складання і ведення індивідуальних щоденників практики.

3.Ознайомлення зі школою, її традиціями, матеріальною базою, розкладом учбових занять. Знайомство з вчителями історії, учнями і класними керівниками. Розробка індивідуального плану практики.

4.Відвідування уроків у закріпленому класі, спостереження за особливостями організації навчального процесу з історії та виховної роботи класного керівника

5.Навчальна робота:

розробка календарно-тематичного плану з історії України та всесвітньої історії;

розробка планів-конспектів уроків (не менше 3) та їх проведення;

вивчення навчально-методичного забезпечення кабінету історії в школі;

ознайомлення з журналами класу, календарно-тематичним і планами-конспектами уроків вчителя;

відвідування уроків студентів-практикантів;

6.Виховна робота:

розробка плану виховної роботи у закріпленому класі;

розробка плану конспекту виховного заходу та його проведення;

7.Оформлення індивідуального звіту.

8. Підсумкова конференція.

Керівник практики зобов'язаний:

- 1) погоджувати з керівниками базових шкіл, ліцеїв, гімназій терміни і умови проведення практики;
- 2) разом з деканатом складати рапорт про розподіл студентів по місцях практики і про призначення керівників-методистів з предмету та виховної роботи;
- 3) створити належні умови студентам для проходження педагогічної практики та оформлення всіх необхідних документів;
- 4) організувати та проводити разом з методистами настановчу та підсумкову конференції з педагогічної практики;
- 4) контролювати проходження практики;
- 5) відвідувати загальноосвітні навчальні заклади й заходи, які проводяться студентами, аналізувати їх;
- 6) надавати методичну допомогу здобувачам вищої освіти щодо складання індивідуальних планів та оформлення документів.

Керівник педагогічної практики має право:

- брати участь у конференціях та нарадах з питань організації і проведення педагогічної практики;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, організації педагогічної практики;
- відвідувати загальноосвітні навчальні заклади з метою здійснення контролю за проходженням та виконанням студентами завдань педагогічної практики;

Методисти призначаються з числа досвідчених викладачів, які добре знають роботу середніх навчальних закладів. Їх обов'язками є:

- 1) керівництво роботою студентів-практикантів;
- 2) разом з вчителями шкіл планування навчальної роботи студентів;
- 3) надання методичної допомоги у аналізі уроків історії;
- 4) присутність на настановній та звітній конференціях з педагогічної практики;
- 5) відвідування та аналіз уроків (виховних заходів), проведених практикантом;
- 6) аналіз та оцінювання звітної документації студентів-практикантів.

Директор школи своїм розпорядженням зараховує студентів на практику і призначає відповідальних вчителів історії та класних керівників для роботи з ними.

У процесі проходження педагогічної практики **студент-практикант має право:**

- ініціативи, свободи педагогічної творчості;
- звертатись з усіх питань, пов'язаних з проходженням практики, до керівників практики, адміністрації школи;

вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в школі та організації педагогічної практики;

користуватися бібліотекою, навчальними посібниками, з дозволу вчителя методичною документацією, що знаходяться в кабінеті історії.

Обов'язки студентів-практикантів:

дотримання правил внутрішнього розпорядку школи;

виконання розпоряджень директора школи, його заступників і керівника практики;

участь в установчій конференції з педагогічної практики на факультеті;

вивчення системи роботи навчально-виховного закладу в цілому;

вивчення методики і техніки проведення уроку, інших форм організації навчання (практикуми, факультативні заняття, навчальні екскурсії та ін.) шляхом відвідування й аналізу відвіданих уроків вчителя історії, інших вчителів;

вивчення різноманітних форм і методів позакласної роботи, безпосередня участь у виховному процесі (проведення тематичного вечора, КВК, олімпіади, тижня історії та ін.);

здійснення дослідження психолого-педагогічної структури особистості учня й оформлення у вигляді психолого-педагогічної характеристики, збирання емпіричного матеріалу з метою його використання у роботі з формування й розвитку колективу учнів;

дотримуватися правил внутрішнього розпорядку школи, виконувати розпорядження адміністрації та керівників практики;

для ознайомлення з навчальним процесом у закріпленому класі, відвідати уроки учителів історії;

по завершенню практики студенти протягом 5-ти днів мають здати всю звітну документацію (характеристику, завірену підписами директора школи, вчителя історії та класного керівника і печаткою; педагогічний щоденник; звіт про проходження педагогічної практики, плани-конспекти уроків та виховних заходів) для перевірки методистами з історії та виховної роботи і факультетським керівником педагогічної практики;

участь у підсумковій конференції з педагогічної практики (виступ з доповіддю викладення підсумків дослідження та ін.).

5.3. Індивідуальні завдання

1. Заповнення щоденника практики.

2. Написання 6 планів-конспектів уроків з історії (один заліковий, розгорнутий) в середній ланці навчання

3. Написання плану-конспекту виховного позакласного заходу з історії

6. Форми і методи контролю

Оцінка за виробничу (педагогічну) практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість за підписом науково-педагогічного працівника-

керівника практики від кафедри та в залікову книжку за підписом науково-педагогічного працівника-керівника практики від кафедри.

Підсумки педагогічної практики обговорюються на підсумкових конференціях здобувачів вищої освіти з практики, а загальні підсумки – на вчених радах Університету та інституту/факультетів не менше одного разу протягом навчального року з оформленням відповідних протоколів. Здобувачу вищої освіти, який на підсумковому заліку отримав незадовільну оцінку, може бути надано можливість повторного проходження практики, але з підвищенням оцінки не більше ніж до «задовільно». Дозвіл на повторне проходження практики надає ректор своїм наказом на підставі службової директора інституту, декана факультету за погодженням із керівником практик Університету.

Всі завдання, які виконує здобувач-практикант, підлягають диференційованій оцінці з боку викладача, який здійснює керівництво практикою від кафедри на підставі перевірки відповідної звітної документації; характеристики науково-педагогічного працівника-керівника практик від кафедри, керівника практики з боку підприємства, установи, організації; презентації результатів проходження практики під час захисту звіту.

Рівень опанування та виконання студентом навчальної програми педагогічної практики оцінюється методом усного опитування на підсумковій конференції, а також за наслідками виконання індивідуальних завдань.

Студентам призначається керівник практики із числа співробітників кафедри історії та археології. Керівник практики організовує навчальний процес, вирішує поточні питання, видає індивідуальні завдання й приймає звіт за результатами проходження практики.

За результатами педагогічної практики студенти оформлюють індивідуальний звіт.

Підсумковий контроль знань здійснюється з метою встановлення рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу та практичних навичок, що передбачені навчальною програмою дисципліни і включає підсумковий контроль.

Оцінювання педагогічної практики здійснюється на основі результатів підсумкового контролю знань за 100-бальною шкалою. Залік здобувачі вищої освіти отримують при наявності щонайменше 60 балів.

Оцінка роботи включає бали за такі види робіт: 1. Написання і оформлення щоденника практики. 2. Написання 6 планів-конспектів уроків з історії (один заліковий, розгорнутий) в середній ланці навчання. 3. Написання плану-конспекту виховного позакласного заходу з історії

На оцінку з педпрактики впливають наступні чинники:

- думка і оцінка шкільної педради, виражена в характеристиці і затверджена підписом адміністратора середнього навчального закладу і печаткою школи (підстава – індивідуальний журнал студента з обліком навчально-виховної роботи, проведеної в школі під час практики);
- думка і оцінка методиста(ів) з педпрактики, виражена в звіті з педпрактики (підставою для оцінки слугує студентський журнал з обліком роботи);
- витримана в межах необхідних положень, своєчасно подана на розгляд і захищена звітна документація.

7. Вимоги щодо оформлення звітної документації про проходження практики

Наприкінці практики здобувачі вищої освіти укладають письмовий індивідуальний звіт, подають його керівнику практики від кафедри. Письмовий індивідуальний звіт повинен бути підписаний здобувачем вищої освіти, що проходив практику та керівником практики. Ще однією формою звіту є індивідуальний або колективний відгук про роботу здобувача вищої освіти від бази практики, який засвідчується керівником установи від бази практики.

Перелік звітної документації:

- характеристика на студента з оцінкою. Характеристика повинна бути друкованою, з печаткою школи.
- Журнал обліку проведених самостійно уроків і виховних заходів, з датами, темами. В журналі студент пише звіт з педпрактики. Методист(и) веде(уть) облік методичної роботи та складає(ють) звіт з висновком про загальну оцінку студенту з педпрактики.
- індивідуальний звіт з педпрактики.

8.Критерії оцінювання практики здобувачів вищої освіти

Підсумкове оцінювання виробничої (педагогічної) практики відбувається у формі диференційованого заліку. Оцінка виставляється за 100 бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою. Максимально можлива бальна оцінка, яку може набрати здобувач вищої освіти, дорівнює 100 балам. Показниками для оцінювання є такі види роботи: 1.Заповнення щоденника практики. 2.Написання 6 планів-конспектів уроків з історії (один заліковий, розгорнутий) в середній ланці навчання. 3.Написання плану-конспекту виховного позакласного заходу з історії

Шкала оцінювання

А, 90-100: «відмінно» - всі завдання практики виконано в повному обсязі, виявлено вміння студента застосовувати і творчо використовувати педагогічні та методичні знання, пов'язані з особливостями і засобами педагогічної діяльності. Виявлено вміння проводити навчальні і виховні заняття з застосуванням інноваційних технологій педагогічної діяльності, будувати стосунки з учнями та вчителями. Також продемонстрована

активність та ініціативність у підготовці та проведенні занять з учнями. Звіт подано у встановлений термін, який містить всі структурні елементи. У щоденнику студента-практиканта зафіксовано зміст роботи протягом усього періоду проходження практики, є характеристика, підписи керівника від бази та університету завірені печаткою. Характеристика позитивна, оцінка керівника за практику від бази – «відмінно».

В, 82-89: «дуже добре» - завдання виконані правильно, але недостатньо повно. Виявлено вміння студента застосовувати педагогічні та методичні знання, пов'язані з особливостями і засобами педагогічної діяльності. Виявлено вміння організовувати навчально-виховний процес, але заняття шаблонні, не виявлено творчого, індивідуального підходу. Виявлено вміння встановлювати контакт з учнями та вчителями. Звіт подано у встановлений термін, який містить всі структурні елементи. Є характеристика, підписи керівника від бази та університету завірені печаткою. Характеристика позитивна, оцінка керівника за практику від бази – «дуже добре».

С, 74-81: оцінка «добре» - завдання практики виконано, але неповно, в ході виконання завдань, зокрема підготовка до уроків, допускалися незначні помилки. Виявлено вміння проводити навчальні та виховні заняття, але вони шаблонні. Звітна документація оформлена згідно вимог. У щоденнику студента-практиканта зафіксовано зміст роботи протягом усього періоду проходження практики, є характеристика, підписи керівника від бази та університету завірені печаткою. Характеристика позитивна, оцінка керівника за практику від бази – «добре».

Д, 64 – 73: оцінка «задовільно» - завдання практики виконано в неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація недооформлена або оформлена з помилками. У характеристиці оцінка керівника за практику від бази – «задовільно».

Е, 60 – 72: оцінка задовільно (достатньо) - завдання виконано з помилками. Всі завдання практики виконувалися, але допущені неточності. Документація оформлена неповно, з помилками. Щоденник недооформлено. У характеристиці оцінка керівника за практику від бази – «задовільно».

FX, 35-59: оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання - завдання невиконані. Виявлені проблеми встановлення контакту, не сформовані вміння проводити відповідні види педагогічної діяльності. Звітна документація оформлена з помилками. Відсутній щоденник, характеристика.

F, 1-34: оцінка (не задовільно з обов'язковим повторним проходженням практики) – завдання невиконані. Виявлені проблеми встановлення контакту, не сформовані вміння проводити відповідні види педагогічної діяльності. Звітна документація оформлена з помилками. Відсутній щоденник, характеристика.

9. Підведення підсумків практики

Здобувач вищої освіти приймає участь у підсумковій конференції, захищає результати виконаної роботи у комісії, призначеній завідувачем кафедру, до складу якої можуть входити: завідувач кафедру, керівник практики від кафедри, відповідальний за практику та по можливості керівник від бази практики.

10. Перелік навчально-методичної літератури

1. Александрова Г.І. Методика викладання історії в школі: навч. посіб. для студ. спеціал. «історія» / Г.І.Александрова, В.М.Александров, Л.І.Полякова. – Мелітополь, 2007. – 92 с.
2. Баханов К.О. Дослідницька робота учнів на уроках історії /К.О. Баханов. – Х.: Основа, 2004. – 144 с.
3. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: [монографія] / К.О. Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 327 с.
4. Баханов К.О. Організація особистісно-орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії / К.О. Баханов. – Х.: Основа, 2008. – 159 с.
5. Баханов К.О. Професійний довідник вчителя історії / К.О. Баханов. – Х.: Основа, 2011. – 239 с.
6. Баханов К.О. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти: Монографія / К.О.Баханов. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2005. – 384 с.
7. Баханов К.О. Технологія розвивального навчання / К.О.Баханов // Історія в школах України. – 2001. – № 1. – С. 21-25.
8. Баханов К.О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічного явище / К.О. Баханов // Історія та правознавство. – 2008. – № 33. – С.4-9.
9. Баханов К.О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: [дидактичний словник – довідник] / К.О.Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 108 с.
10. Білоцерківський В.Я. Історія України: навчальний посібник./ Білоцерківський В.Я. – К: Центр учбової літератури, 2007. – 535 с.
11. Бирзул О.В. Проблемне навчання з використанням елементів ТРВЗ на уроках історії / О.В.Бирзул // Історія та правознавство. – 2009. – № 29. – С.18-26.
12. Використання проблемно-діалогічного методу на уроках історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://veprikzosh.at.ua/Rozdilu/zZosvidyRobotyu/vikoristannja_problemnodialogichnogo_metodu_na_ur.doc.
13. Вінцева Н.О. Принцип проблемності як ключова засада сучасного навчання історії / Н.О.Вінцева // Історія та правознавство. – 2007. – №36. – С.9-11.
14. Вяземский Е. Теория и методика преподавания истории / Е.Вяземский, О.Стрелова. – М.: Владос, 2003. – 384 с.

15. Виробнича практика. Методичні рекомендації для студентів спеціальності «історія» / Г.І.Александрова, Д.В.Александров, О.В.Непша. – Мелітополь, 2012. – 31 с.
16. Гладченко Н.Ю. Формування умінь та навиків при вивченні історичних джерел / Н.Ю. Гладченко // Історія та правознавство. – 2007. – №15. – С.23-25.
17. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В.Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
18. Дайри Н.Г. Основное усвоить на уроке / Н.Г.Дайри. – М: Педагогика, 1987. – 230 с.
19. Дудка Л.Г. Про деякі аспекти проблемного навчання / Л.Г. Дудка // Історія України. – 2012. – № 25-26. – С.14-16.
20. Дудка Л.Г. Технологія проблемного навчання / Л.Г. Дудка // Історія України. – 2009. – № 19. – С.12-16.
21. Єрмоленко А. Як працювати з джерелами інформації на уроках історії / А.Єрмоленко // Історія в школах України. – 2007. – 8. – С.24-27.
22. Журавльова О.М. Практичні заняття з історії в старших класах / О.М.Журавльова // Історія в школах України. – 2004. – № 6. –С.37–42.
23. Журба Л. Організація навчальної діяльності учнів у процесі проблемного вивчення новітньої історії / Л. Журба // Історія в школі. – 2007. - № 3. – С.18-22.
24. Журба Л. Теорія і практика проблемного навчання історії в старших класах загальноосвітньої школи / Л.Журба // Історія в школах України. – 2007. – №8. – С.12-15.
25. Задорожна Л. Навчити працювати самостійно / Л.Задорожна // Історія в школах України. – 2004. – №5. – С.7-10.
26. Калмыкова З.И. Продуктивное мышление как основа обучаемости / З.И.Калмыкова. – М.: Педагогика, 1981. – 241 с.
27. Киверялг А.А. Методи дослідження в професійній педагогіці / А.А.Киверялг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/792840/>
28. Ковбасюк Т. Методичні прийоми використання писемних джерел у навчанні історії / Т. Ковбасюк // Історія в школах України. – 2009. – № 9. – С.14-17.
29. Ковбасюк Т. Традиції та новації у використанні писемних джерел на уроках історії України / Т. Ковбасюк // Історія в школах України. – 2008. – №11-12. – С.46-48.
30. Коліщук С.В. Ефективність використання таблиць і схем під час викладання історії України / С.В. Коліщук // Історія та правознавство. – 2010. – №14. – С.18-22.
31. Комаров В. До питання про систему методів навчання історії в школі / В.Комаров // Історія в школах України. – 2003.– №3. – С.23-26.

32. Комиссарова В.И. Проблемная школьная лекция / В.И.Комиссарова // Преподавание истории и обществоведения в школе. – М., 2000. – №1. – С.36-39.
33. Короткова М.В. Методика проведения игр и дискуссий на уроках истории / М.В.Короткова. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 256 с.
34. Ксьондзик Т. Проблемне навчання як засіб формування культури історичного мислення / Т. Ксьондзик // Історія України. – 2005. – № 43. – С.10-12.
35. Кудрявцев В.Т. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы / В.Т.Кудрявцев. — М.: Знание, 1991. – 80 с.
36. Курилів В.І. Методика викладання історії: [навч. посібник] / В.І. Курилів. – Х.: Ранок, 2008. – 256 с.
37. Левітас Ф.Л. Методика викладання історії. Практикум для вчителя / Ф.Л.Левітас, О.О.Салата. – Х.: Основа, 2007. – 112 с.
38. Лернер И.Я. Проблемное обучение / И.Я.Лернер. – М.: Знание, 1974. – 64 с.
39. Лернер И.Я. Проблема познавательных задач на уроке истории / И.Я.Лернер. – М.: Знание, 1983. – 155 с.
40. Лернер И.Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории / И.Я.Лернер. – М.: Знание, 1982. – 210 с.
41. Малієнко Ю.Б. Дослідницька діяльність старшокласників на уроках історії / Ю.Б. Малієнко // Історія в школах України. – 2009. – №11. – С.39-45.
42. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М.Матюшкин. – М.: Педагогика, 1972. – 208 с.
43. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе / М.И.Махмутов. – М.: Знание, 1998. – 205 с.
44. Мирончик В.Д. Історія України. Навчальний посібник / Мирончик В.Д., Ігошкін Г.С. – 2-ге вид., випр. – К: МАУП, 2002. – 328 с.
45. Мисан В.О. Знаходити відповіді самостійно. Можливості використання текстових джерел у процесі навчання історії / В.О. Мисан // Історія в школах України. – 2005. – №5. – С.4-11.
46. Мисан В.О. Сучасний урок історії: [навчально-методичний посібник] / В.О. Мисан. – К.: Шкільний світ, 2010. – 120 с.
47. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії / О.П. Мокрогуз. – Х.: Основа, 2005. – 192 с.
48. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н.П.Наволокова. – Х.: Основа, 2012. – 176 с.
49. Оконь В. Основы проблемного обучения / В.Оконь. – М.: Просвещение, 1968. – 204с.
50. Пехота О.М. Освітні технології / О.М.Пехота. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

51. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
52. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І.Пометун. – К.: А.С. К., 2003. – 192 с.
53. Проблемне навчання на уроках історії на основі індивідуального підходу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history-seriakova.se-ua.net/page1>.
54. Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории / А.Т.Степанищев. – М.: Владос, 2002. – 304 с.
55. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе: [учеб. для студ. высш. учеб. заведений] / М.Т. Студеникин. – М.: Владос, 2000. – 240 с.
56. Теорія проблемного навчання (проблемно-діяльнісний підхід до навчання) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukped.com/statti/teorija-navchannja/696-.html>.
57. Терно С.О. Методика розвитку критичного мислення: досвід експериментального дослідження / С.О. Терно // Історія в школах України. – 2007. – № 9 – 10. – С.3-11.
58. Терно С.О. Проблемні задачі з історії для старшокласників. Дидактичний посібник для учнів 10-11 кл. загальноосвіт. навч. закл. /С.О. Терно. – Запоріжжя: Просвіта, 2008. – 32 с.
59. Терно С.О. Проблемні задачі з історії. Дидактичний посібник для учнів 6-7 класів / С.О.Терно. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 20 с.
60. Терно С.О. Проблемні задачі з історії. Дидактичний посібник для учнів 8-9 класів / С.О.Терно. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 32 с.
61. Терно С.О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії / С.О. Терно. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. — 275 с.
62. Турченко Ф.Г. Новітня історія України. Ч.1. (1914-1939). Підруч. для 10-го кл. серед. загальноосвіт. навч. закл. / Турченко Ф.Г. – Вид. 3-тє, виправл. та допов. – К.: Генеза, 2003. – 352 с.
63. Турянська О. Методи особистісно-орієнтованого навчання в школі / О.Турянська // Історія в школах України. – 2002. – №1. – С.27-32.
64. Федчик В.А. Самостійна робота як засіб активізації учнів у процесі навчання / В.А. Федчик // Історія та правознавство. – 2005. – № 24. – С.11-15.
65. Якиманская И.С. Развивающее обучение / И.С.Якиманская. – М.: Педагогика, 1979. – 156 с.